

Т. О. Атрощенко

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту
Мукачівського державного університету

ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ПЛОЩИНИ

У статті охарактеризовано теоретичні й методичні площини інноваційної компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти (далі – ЗДО). Формування інноваційної компетентності – один із найважливіших складників фахової підготовки майбутніх вихователів ЗДО у закладах вищої освіти, що досліджують у контексті актуальних проблем. Сучасному закладу дошкільної освіти потрібен компетентний вихователь-новатор, який готовий до інноваційної діяльності, здатний нетрадиційно виконувати освітні завдання, а також досягати очікуваних у суспільстві результатів у розвитку особистості дитини дошкільного віку, усвідомлює практичну значущість різних інновацій у системі освіти не тільки на професійному, але й на особистісному рівні, є толерантним, психологічно грамотним, креативним. Проаналізовано дефініції понять «компетентність», «інновація», «інноваційна компетентність». Запропоновано авторське визначення терміна «інноваційна компетентність майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти»: основа професійної спрямованості, що вирізняється теоретичною й практичною готовністю до сприйняття та використання інновацій у професійній діяльності, забезпечує перетворення особистісного потенціалу як дітей дошкільного віку, так і фахівців.

Представлено розроблену навчальну дисципліну «Педагогічна інноватика в дошкільній освіті» для здобувачів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» другого (магістерського) рівня вищої освіти, що має на меті оволодіння загальними засадами педагогічної інноватики, змістом і структурою інноваційної педагогічної діяльності, сучасними технологіями навчання, методикою проектування й реалізації авторських інновацій, формування в майбутніх педагогів інноваційного мислення, готовності до інноваційної професійної діяльності.

В аспекті дослідження інноваційної компетентності майбутніх вихователів ЗДО акцентовано увагу на готовності до інноваційної діяльності, що трактується як сукупність якостей, які маркують спрямованість на розвиток власної педагогічної діяльності й діяльності всього колективу ЗДО, а також здатності виявляти актуальні проблеми освіти та виховання дітей дошкільного віку, знаходити й реалізовувати ефективні способи їх вирішення.

Ключові слова: вихователі закладу дошкільної освіти, компетентність, інноваційна компетентність, інноваційний процес, готовність до інноваційної діяльності, освітня інновація.

Постановка проблеми. Модернізація вітчизняної дошкільної освіти вимагає нових підходів до розвитку особистості вихователя та окреслює високі вимоги до його професіоналізму. Сьогодення потребує вихователів нового формату – справжніх фахівців, здатних ухвалювати нестандартні інноваційні рішення, постійно дбати про самоосвіту й саморозвиток, творчо зростати в процесі провадження освітньої діяльності в закладі дошкільної освіти. Варто наголосити на тому, що інноваційна діяльність вихователів – один з основних засобів оновлення й розвитку українського дошкільця, передумова якісної підготовки до шкільного навчання та соціалізації дітей дошкільного віку в умовах сучасного глобалізованого суспільства. З огляду на це формування інноваційної компетентності – значущий складник фахової підготовки майбутніх вихователів ЗДО в закладах вищої освіти, що сьогодні є надзвичайно

актуальним і потребує ґрунтовної наукової інтерпретації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійну підготовку майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти досліджували Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Завгородня, Л. Зданевич, З. Плохій, Л. Ткаченко, К. Щербаківа. Компетентнісний підхід до освіти вивчали І. Бех, Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Єрмаков, І. Зимня, Е. Зеєр, О. Овчарук, О. Пометун, Дж. Равен, О. Савченко, В. Серіков, С. Трубачева, А. Хуторський. Науковці зосереджують увагу на інноваціях в освіті, що засвідчує накопичений багатий теоретичний матеріал і практичний досвід. Зокрема, проблемі готовності педагога до інноваційної діяльності присвячено праці Г. Демиденко, І. Дичківської, О. Дубасенюк, В. Зягвизинського, І. Зяюна, О. Кіяшко, О. Коберника, Л. Користилової, І. Ладенко, М. Поташніка, В. Уруського.

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретичної та методичної складових частин феномена інноваційної компетентності майбутніх вихователів ЗДО, а також у представленні авторського бачення досліджуваного поняття.

Виклад основного матеріалу. Упровадження інноваційних процесів у дошкільну освіту – провідна тенденція її оновлення. Сучасному закладу дошкільної освіти потрібен компетентний вихователь-новатор, який готовий до інноваційної діяльності, здатний нетрадиційно виконувати освітні завдання, досягати очікуваних від суспільства результатів у розвитку особистості дитини дошкільного віку, усвідомлює практичну значущість різних інновацій у системі освіти не тільки на професійному, але й на особистісному рівнях, є толерантним, психологічно грамотним, креативним. Ідеться насамперед про вихователя зі сформованою інноваційною компетентністю.

Попри ґрунтовні дослідження, сьогодні в науці немає усталеної думки про зміст поняття «компетентність». Зокрема, Г. Селевко трактує поняття як освітній результат, що виявляється в підготовленості випускника, реальному володінні методами й засобами діяльності, спроможності виконувати поставлені завдання. Крім того, це форма поєднання знань, умінь і навичок, яка дає змогу окреслювати мету й досягати її, змінюючи навколишнє середовище [12, с. 139]. Г. Беленька стверджує, що компетентність – це підготовленість і реалізована здатність суб'єкта праці до виконання завдань та обов'язків повсякденної діяльності. У структурі компетентності виокремлено знання, уміння, цінності, ставлення й досвід поведінки. Цілковитим погоджуємося з дослідницею стосовно того, що компетентність є результативно-діяльнісною характеристикою освіти [2].

Як справедливо зауважує І. Коновальчук, щоби сформувавши компетентного працівника у сфері педагогічної освіти, випускникові необхідно окреслити обсяг компетенцій, які потрібні йому для подальшої професійної діяльності. Сучасний компетентнісний підхід, на думку науковця, передбачає цільову орієнтацію процесу підготовки майбутнього педагога на формування професійної компетентності як інтегрованої характеристики, що маркує здатність виконувати професійні завдання, які постають у реальних ситуаціях професійно-педагогічної діяльності, використовувати знання, досвід, цінності й нахили особистості [5, с. 68].

Згідно з визначенням М. Радченко, інновація – це цілеспрямоване нововведення в певній системі, що вдосконалює цю систему, приводить до її прогресивного розвитку. За такого розуміння не все нове має інноваційний характер, а лише те, що надає діяльності бажаного ефекту, зокрема покращує результат, зменшує витрати. Як зазна-

чає автор, категорія «інноваційний» відображає сутність поняття «інновація» [11, с. 113].

У контексті педагогічного процесу інновація – це введення нового до цілей, змісту, методів і форм навчання й виховання, організація спільної діяльності вчителя та учня. Відповідно до міркувань І. Дичківської, педагогічна інновація – це нововведення до педагогічної діяльності, зміни в змісті й технології навчання та виховання, що мають на меті підвищення ефективності [3, с. 18].

«Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» [9] регламентує, що освітніми інноваціями є новостворені (застосовані) або вдосконалені освітні, навчальні, виховні, психолого-педагогічні та управлінські технології, методи, моделі, продукція, освітні, а також технічні рішення в галузі освіти, які істотно підвищують якість, результативність та ефективність освітньої діяльності.

В. Ткаченко доводить, що освітню інновацію необхідно витлумачувати як системне поняття. Інноваційними процесами у сфері освіти автор вважає процеси пошуку інноваційних ідей; розроблення інноваційних продуктів у педагогічній науці та системі освіти; сприйняття їх соціально-педагогічним співтовариством і системою освіти загалом завдяки теоретичній, методичній, психологічній підготовці учасників; освоєння й застосування рекомендацій; поточне використання; оцінювання продуктивності та ефективності, подальше поширення [13, с. 45].

О. Дубасенюк слушно зауважує, що інноваційний процес полягає у формуванні й розвитку змісту та організації нового. Під інноваційним процесом дослідниця розуміє комплексну діяльність зі створення (народження, розроблення), освоєння, використання й поширення нововведень [4].

А. Машкіна, досліджуючи сутність компетентності майбутніх фахівців у сфері застосування педагогічних інновацій, виокремлює такі компоненти, як поінформованість, грамотність, культура, позиція студентів щодо використання інноваційних педагогічних технологій у ЗДО. Розроблена науковцем модель інноваційно-професійної підготовки майбутніх педагогів до використання інноваційних технологій у закладах дошкільної освіти охоплює змістовий, технологічний, оцінно-результативний складники. Змістовий складник віддзеркалює сутність компетентності студентів щодо використання інноваційних педагогічних технологій і параметри поінформованості, грамотності, культури, особистої позиції студентів-випускників щодо впровадження педагогічних інновацій. Технологічний складник інформує про шляхи та джерела формування компонентів компетентності; результативно-оцінний – про результати підготовки студентів до використання інноваційних педагогічних технологій у закладах дошкільної освіти [8, с. 116].

Аналіз наукових праць доводить існування різних підходів до з'ясування педагогічної сутності поняття «інноваційна компетентність». М. Радченко трактує інноваційну компетентність як досягнення фахівцем певного рівня особистісного та професійного виявів майстерності в інноваційній діяльності. На думку автора, інноваційна компетентність – це результат теоретичної і практичної готовності фахівця до професійної діяльності, що передбачає використання ефективних нововведень [11]. Натомість І. Дичківська вбачає в інноваційній компетентності педагога систему мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує ефективність використання нових педагогічних технологій у роботі з дітьми [3, с. 278]. О. Проценко кваліфікує інноваційну компетентність як складник загальної професійно-педагогічної компетентності, зміст якої зумовлений особливостями інноваційної діяльності, її суспільною значущістю, творчим характером і спрямованістю на неперервне творення нового, розвиток особистісного й професійного потенціалу педагога [10, с. 55].

На підставі узагальнення наукових підходів до порушеної проблеми, вивчення специфіки професійної діяльності у сфері дошкільної освіти та рефлексії власного педагогічного досвіду сформульовано авторську дефініцію досліджуваного поняття. Інноваційна компетентність майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти – це основа професійної спрямованості, що вирізняється теоретичною й практичною готовністю до сприйняття та використання інновацій у професійній діяльності, забезпечує перетворення особистісного потенціалу як дітей дошкільного віку, так і фахівців.

Формування інноваційної компетентності майбутніх вихователів ЗДО активно відбувається в процесі навчання в магістратурі, оскільки в цей час вони є свідомими суб'єктами освітнього процесу. Такий факт підтверджений професійною занятістю, тому що 90% здобувачів працюють у ЗДО. Здобувачі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» другого (магістерського) рівня вищої освіти Мукачівського державного університету в процесі фахової підготовки опановують дисципліну «Педагогічна інноватика в дошкільній освіті» (4 кредити, 120 годин), що має на меті оволодіння загальними засадами педагогічної інноватики, змістом і структурою інноваційної педагогічної діяльності, сучасними технологіями навчання; методикою проєктування й реалізації авторських інновацій, формування в майбутніх педагогів інноваційного мислення, готовності до інноваційної професійної діяльності.

Зміст дисципліни поділений на два модулі, що мають інтегративний характер та залучають знання з різних галузей. Змістовий модуль 1

«Теоретичні основи інноваційної діяльності в сучасній дошкільній освіті» ознайомлює з предметом і завданням курсу в структурі професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО; обґрунтовує місце педагогічної інноватики в структурі наукового знання; розкриває сутність та структуру інноваційної педагогічної діяльності. Змістовий модуль 2 «Інноваційні педагогічні технології в дошкільній освіті» охоплює теми «Зарубіжні інноваційні технології дошкільної освіти»; «Інноваційні технології другої половини ХХ століття в галузі дошкільної освіти»; «Українські інновації в змісті навчання і виховання дітей дошкільного віку»; «Інноваційна діяльність вихователя сучасного закладу дошкільної освіти»; «Інновації в змісті, структурі, формах і методах управління ЗДО». У ході практичних занять, виконуючи завдання самостійної та індивідуальної роботи, здобувачі переосмислюють теоретичний матеріал для поглиблення опанованих знань, переосмислення, що вможливує їх подальше використання в професійній діяльності.

Дослідження інноваційної компетентності майбутніх вихователів ЗДО передбачає з'ясування проблеми готовності до інноваційної діяльності. Є. Макагон розуміє готовність до інноваційної діяльності як інтегральну якість особистості, що вирізняється наявністю певного рівня сформованості мотиваційно-орієнтаційного, змістово-операційного та оцінно-рефлексивного компонентів у їхній єдності. Це виявляється в прагненні до інноваційної діяльності та підготовленості до її провадження на професійному рівні [7].

Зазначимо, що готовність до інноваційної педагогічної діяльності не є вродженою якістю особистості, а являє собою результат підготовки в закладі вищої освіти. Імпонує позиція О. Косенчук стосовно того, що сучасну підготовку майбутніх фахівців дошкільної освіти потрібно досліджувати як багатофакторну структуру, основне завдання якої полягає в набутті кожним студентом особистісного смислу діяльності, формуванні фахової майстерності. Авторка зауважує, що оновлення змісту освітньої підготовки студентів із педагогічних дисциплін (з акцентом на сучасні теоретико-методологічні концепції особистісно-діяльнісного напрямку, національну й зарубіжну демократичну педагогічну спадщину) дає змогу використовувати багатий і надзвичайно цінний виховний досвід, а також ознайомлювати студентів з альтернативними виховними системами, педагогічними інноваціями [6, с. 73]. Як доречно зазначає О. Бартків, готовність до інноваційної педагогічної діяльності – особливий особистісний стан, який прогнозує наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами й засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості та рефлексії [1, с. 53].

У межах розвідки цінними вважаємо показники ефективності формування готовності педагога до інноваційної діяльності, що представлені В. Уруським, такі як спрямованість педагогічних працівників на інноваційний підхід до навчання й виховання; орієнтація методичних структур на окреслення індивідуальної траєкторії підготовки педагога-новатора; вироблення на цій основі нетрадиційних форм і методів методичної роботи; зростання педагогічної майстерності вчителів, вихователів і керівників закладів освіти [14, с. 16].

Висновки і пропозиції. Інноваційна компетентність майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти – це основа професійної спрямованості, що вирізняється теоретичною й практичною готовністю до сприйняття та використання інновацій у професійній діяльності, забезпечує перетворення особистісного потенціалу як дітей дошкільного віку, так і фахівців. Характер інноваційної діяльності майбутніх вихователів ЗДО залежить від рівня їхньої готовності до такої діяльності. Готовність до інноваційної діяльності – це сукупність якостей вихователів, що маркують спрямованість на розвиток власної педагогічної діяльності та діяльності всього колективу ЗДО, а також засвідчують здатність виявляти актуальні проблеми освіти й виховання дітей дошкільного віку, знаходити та реалізовувати ефективні способи їх вирішення. Подальші напрацювання варто скеровувати на розроблення педагогічних умов формування інноваційної компетентності майбутніх вихователів ЗДО.

Список використаної літератури:

1. Бартків О. Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2010. № 1. С. 52–58.
2. Беленька Г. Сучасні підходи до питань формування професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. 2012. Вип. 5 (48). С. 99–102.
3. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: підручник. 2-ге вид., доп. Київ: Академвидав, 2012. 352 с.
4. Дубасенюк О. Інновації в сучасній освіті. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць. Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12–28.
5. Коновальчук І. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти на засадах компетентнісного підходу: теоретичний аналіз. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Педагогіка та психологія*. 2015. Вип. 764. С. 65–72.
6. Косенчук О. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в процесі фахової підготовки. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2019. Вип. 1. С. 71–77.
7. Макагон Е. Формирование готовности педагога к поисковой деятельности в условиях последипломного образования: дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01; Институт педагогики АПН Украины. Киев, 1998. 217 с.
8. Машкіна Л. Теоретичні засади інноваційно-професійної підготовки майбутніх педагогів. *Педагогічний альманах*. 2018. Вип. 38. С. 114–119.
9. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1171-17#Text> (дата звернення: 12.01.2021).
10. Проценко О., Юрочко С. Інноваційна компетентність педагога: зміст і структура. *Молодь і ринок*. 2015. № 5 (124). С. 51–55.
11. Радченко М. Шляхи формування інноваційної компетентності студентів. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія*. 2017. № 11. С. 112–116.
12. Селевко Г. Компетентности и их классификация. *Народное образование*. 2004. № 4. С. 138–143.
13. Ткаченко В. Інноваційна діяльність у закладах освіти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 10. С. 44–46.
14. Урусський В. Формування готовності вчителів до інноваційної діяльності: методичний посібник. Тернопіль: ТОКІППО, 2005. 96 с.

Atroshchenko T. An innovative competence of future educators of preschool educational establishment: theoretical and methodological planes

The article has characterized the theoretical and methodological planes of innovative competence of future educators of preschool educational establishment (next HEE). The formation of innovative competence is one of the most important components of professional training of future educators of preschool educational establishments at higher educational establishments that have been studied in the context of current issues. A modern preschool educational establishment needs a competent educator-innovator who is ready for innovative activities, is able to perform educational tasks unconventionally, while achieving the expected results in the development of the preschool child's personality, realizes the practical importance of various innovations in education not only professionally but also on a personal level, is tolerant, psychologically

literate, and creative. We have analyzed the definitions of the concepts “competence”, “innovation”, “innovative competence”. The author’s definition of the term “innovative competence of future educators of preschool educational establishment” has been proposed: the basis of professional orientation, characterized by theoretical and practical readiness to perceive and use innovations in professional activities, provides transformation of personal potential of preschool children and professionals.

We have showed the developed discipline “Pedagogical innovation in preschool education” for applicants for the specialty 012 “Preschool education” of the second (master’s) level of higher education, which aims to master the general principles of pedagogical innovation, content and structure of innovative pedagogical activities, modern teaching technologies, methodic of projecting and realization of author’s innovations, formation in future educators of innovative thinking, readiness for innovative professional activity.

In the aspect of research of innovative competence of future educators of HEE attention has been focused on readiness for innovative activity, which has been interpreted as a set of qualities that mark the focus on the development of own pedagogical activity and activity of the whole stuff of HEE, as well as ability to identify current issues of education and upbringing of preschool children and implement effective ways to solve them.

Key words: *educators of preschool educational establishment, competence, innovative competence, innovative process, readiness for innovative activities, educational innovation.*